

28.7.2020

Toimintaohjelma 2017–2021 neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle

Asetuksen 338/2011 mukainen toimintaohjelma neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle.

28.7.2020

SISÄLLYS

1	Johdanto	3
2	Toimintaohjelma osana kaupunkistrategiaa ja hyvinvointisuunnitelmaa	4
3	Lasten ja nuorten ehkäisevien terveyspalveluiden organisaatio	5
4	Perhekeskus malli ja ehkäisevät terveyspalvelut	6
4.1	Äitiys- ja lastenneuvolatoiminta	7
4.2	Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto	11
4.3	Ehkäisevä lasten ja nuorten suun terveydenhuolto	16
4.4	Lasten, nuorten ja opiskelijoiden lääkäripalvelut	18
5	Muu kaupungin palveluissa tehtävä yhteistyö	20
5.1	Yhteistyö matalan kynnyksen palveluiden kanssa	20
5.3	Yhteistyö lastensuojelun kanssa	22
7	Asiakasosallisuus	24
8	Moniammatillisen yhteistyön rakenteet	25
9	Arviointi ja seuranta	26
	Lähteet	28
	Liitteet	29

28.7.2020

1 JOHDANTO

Tämä toimintaohjelma on laadittu vastaamaan valtioneuvoston antamaa kuntia sitovaa asetusta neuvolatoiminnan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä ehkäisevän lasten ja nuorten suun terveydenhuollon palveluiden yhteneväisestä toimintaohjelmasta (338/2011 §4). Toimintaohjelman tarkoituksena on, että väestö saa kunnan eri toimipisteissä yhtenäiset palvelut. Yhtenäinen toimintaohjelma helpottaa sekä yksittäisen työntekijän työtä, että moniammatillista yhteistyötä ja mahdollistaa toiminnan toteutumisen seurannan. Asetus velvoittaa kuntia laatimaan toimintaohjelman sosiaali-, terveys- ja opetustoimen yhteistyönä.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos on täsmentänyt, että asetuksen mukaisessa toimintaohjelmassa tulee kuvata neuvolan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä ehkäisevän lasten ja nuorten suun terveydenhuollon palveluiden sisältö, menettelytavat, työnjako ja yhteistyö, johtaminen ja vastuuhenkilöt. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallistumista tukevat toimenpiteet kuvataan toimintaohjelmassa. Lisäksi toimintaohjelmassa tulee kuvata hallintokuntien välistä moniammatillista ja monialaista työnjakoa sekä yhteistyötä. Toimintaohjelma mahdollistaa toiminnan toteutumisen seurannan ja arvioinnin.

Tämä Helsingin toimintaohjelma 2017–2021 neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle on laadittu asetuksen mukaisia periaatteita noudattaen. Tässä toimintaohjelmassa on kuvattu toiminnan sisältö, menettelytavat eri tilanteissa, vastuuhenkilöt, työnjako ja yhteistyö eri tahojen kanssa. Toimintaohjelma on laadittu monihallintokuntaisesti yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimialan sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa.

Helsingissä toimintaohjelma on myös osa lastensuojelulain (417/2007 12§) edellyttämää lasten ja nuoren hyvinvointisuunnitelma. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on Helsingissä sisällytetty kokonaisuudessa kaupunkitason hyvinvointisuunnitelmaan, joka on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 19.6.2019. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään kaupunkiyhteisesti lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävää työtä. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä Helsingissä ohjaa lasten ja nuorten strateginen verkosto (LANU), jonka tehtävänä on mm. seurata lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimeenpanoa. Tämä toimintaohjelma käsitellään osana LANU-ryhmän työtä.

Tätä toimintaohjelma käsitellään perhe- ja sosiaalipalveluiden ja terveys- ja päihdepalveluiden osastojen johtoryhmissä ja henkilöstötoimikunnissa sekä sosiaali- ja terveystoimialan johtoryhmässä. Toimintaohjelman on hyväksynyt sosiaali- ja terveyslautakunta.

28.7.2020

2 TOIMINTAOHJELMA OSANA KAUPUNKISTRATEGIAA JA HYVINVOINTISUUNNITELMAA

Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevän lasten ja nuorten suun terveydenhuollon palvelut toteuttavat muiden palveluiden tavoin Helsingin kaupunkistrategiaa sekä hyvinvointisuunnitelmaa. Tämä toimintaohjelma on laadittu linjassa sekä kaupunkistrategian, että hyvinvointisuunnitelman kanssa. Helsingin kaupunginvaltuusto hyväksyi 27.9.2017 [kaupunkistrategian](#) vuosille 2017–2021. Strategian perusteella Helsingissä luotiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisen ja koordinoinnin toimintatapa (HYTE), jonka tehtävä oli muun muassa luoda kaupunkiin terveyden ja hyvinvoinnin yhteistyörakenteet. Toimintatapaa ohjaa kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmä.

Osana sekä kaupunkistrategiaa, että HYTEä kaupungille laadittiin kaikkien toimialojen yhteistyönä [hyvinvointisuunnitelma](#) vuosille 2019-2021. Suunnitelmaan on kirjattu kaupunkistrategian ja lainsäädännön ohjaamat tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot sekä seuranta, miten hyvinvointia ja terveyttä Helsingissä edistetään. Hyvinvointisuunnitelma toteutetaan painopisteiden avulla, jotka ovat:

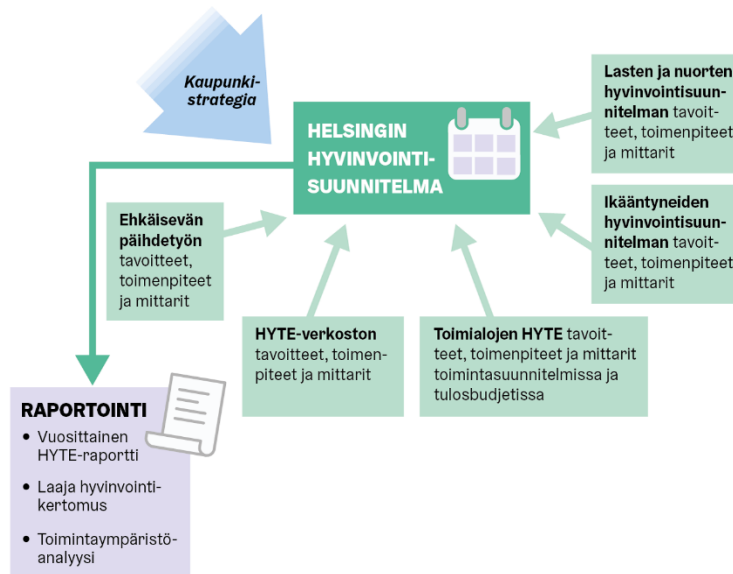
1. Eriarvoisuuden vähentäminen
2. Liikkuva ja terveellinen kaupunki kaikille
3. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy
4. Ikääntyneiden toimintakyvyn ja osallisuuden vahvistaminen
5. Mielen hyvinvoinnin ja päihteettömyyden edistäminen
6. Elävät, omaleimaiset ja turvalliset kaupunginosat

Näistä painopisteistä tämän toimintaohjelman kannalta keskeisin painopistealue on lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Kyseinen painopistealue on samalla myös lastensuojelulain 12§:n lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyä koskevia tavoitteita ovat:

- Edistetään lasten ja nuorten hyvinvointia, tuetaan lasten ja nuorten terveellisiä ja turvallisia elinympäristöjä sekä vahvistetaan vanhemmuutta.
- Ehkäistään lasten ja nuorten syrjäytymistä.
- Ehkäistään ylisukupolvista ja alueellista syrjäytymistä
- Vähennetään kiusaamista ja yksinäisyyden kokemuksia.
- Vahvistetaan tietoperustaisuutta nuorten palvelujen suuntaamisessa ja kehittämisessä.

Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyn tavoitteet ovat muutettu toimenpiteiksi, seurantamittareiksi, oletetuiksi vaikutuksiksi sekä vastuutahoiksi. Painopisteen toimenpidetaulukko löytyy kokonaisuudessaan [tästä](#). Tavoitteita tarkastellaan vuosittain julkaistavassa HYTE-raportissa ja strategiamittareiden avulla, jotka ovat: työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret, ilman opiskelupaikkaa jääneet peruskoulun päättäneet, lasten ja nuorten osuus, joilla harrastus sekä lasten ja nuorten psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi. Lisäksi toimenpidetaulukossa olevilla seurantamittareilla seurataan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman vaikutuksia.

28.7.2020

Kuva 1. Helsingin hyvinvointisuunnitelman sisältöalueet

Helsingissä seurataan tietoa lasten, nuorten ja lapsiperheiden elinoloista ja hyvinvoinnista, joka kootaan valtuustokausittain tuotettavaan Helsingin tila ja kehitys raporttiin, joka vastaa Helsingin hyvinvointikertomusta. Kouluterveyskyselyn tuloksista kootaan Helsingin tulosraportti, tuorein on vuodelta 2019. Lisäksi kaupungin Hyvinvointitilasto -tietokanta sisältää tietoja helsinkiläisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista.

3 LASTEN JA NUORTEN EHKÄISEVIEN TERVEYSPALVELUIDEN ORGANISAATIO

Helsingin sosiaali- ja terveystoimea johtaa toimialajohtaja. Sosiaali- ja terveystoimialalla on neljä palvelukokonaisuutta, joita kutakin johtaa palvelukokonaisuuden johtaja. Asetuksen 338/2011 toimeenpanoon liittyvät palvelut ovat perhe- ja sosiaalipalvelut sekä terveys- ja päihdepalvelut. Äitiys- ja lastenneuvolatoiminta, kouluterveydenhuolto sekä opiskeluterveydenhuolto kuuluvat perhe- ja sosiaalipalveluihin. Suun terveydenhuolto, opiskelijoiden sairaanhoito sekä kaikki asetuksen mukaiset lääkäripalvelut kuuluvat terveys- ja päihdepalveluihin.

Lapsiperheiden hyvinvointi- ja terveys palvelu kuuluu Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelukokonaisuuteen. Lapsiperheiden hyvinvointi ja terveys palvelu sisältää kolme yksikköä; Neuvola ja perhetyö, Kouluterveydenhuolto sekä Perheiden erityispalvelut. Koko palvelua johtaa perhepalvelujen johtaja.

Opiskeluterveydenhuolto kuuluu Perhe- ja sosiaalipalveluissa Nuorten palvelut ja aikuissosiaalityö -palvelun Idän aikuissosiaalityön alayksikköön. Koko palvelua johtaa aikuissosiaalityön päällikkö.

28.7.2020

Sosiaali- ja terveystoimiala

Kuva 2. Sosiaali- ja terveystoimen organisaatio 1.6.2017 lähtien

Äitiys- ja lastenneuvolan, sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärit ovat keskitetty Lasten ja nuorten lääkäripalveluiden alayksikköön. Alayksikkö on Terveys- ja päihde palvelukokonaisuuden Terveysasemat ja sisätautien poliklinikan palveluiden Keskitettyjen palveluissa. Opiskeluiden sairaanhoito taas kuuluu alueellisille terveysasemille.

Suun terveydenhuollon palvelukokonaisuus on omana palveluna Terveys- ja päihdepalveluiden palvelukokonaisuudessa. Palvelua johtaa johtajahammaslääkäri.

4 PERHEKESKUS MALLI JA EHKÄISEVÄT TERVEYSPALVELUT

Helsingissä on käytössä perhekeskus-toimintamalli. Perhekeskus kokoaa lasten ja perheiden palveluja peruspalveluista erityispalveluihin ja turvaa kokonaisvaltaisen, tarpeen mukaisen tuen tarjoamisen perheelle. Perhekeskustoiminnassa pyritään tukemaan perheitä ongelmia ehkäisevästi. Perhekeskuksen kohderyhmä ovat helsinkiläiset perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Perhekeskus-taloja on kolme: Itäkadun, Vuosaaren ja Kallion perhekeskukset. Verkostomaisena perhekeskus toimii Kampissa, sekä lännen ja pohjoisen alueella.

Perhekeskus toimintamallissa asiakkaan ympärille kootaan hänen tarpeidensa mukainen palvelukokonaisuus. Satunnaisesti tukea tarvitsevien lasten ja perheiden palveluissa panostetaan palvelujen hyvään saatavuuteen sekä ketterään, oikea-aikaiseen varhaiseen tukeen. Lisäksi digitaalisia palveluja ja omahoito- ja itsepalvelumahdollisuuksia.

Lapsille ja perheille, joilla on paljon palvelutarpeita, tehdään monitoimijainen palvelutarpeenarviointi, tarjotaan yhteen sovitettu palvelukokonaisuus, ja lapsen ja perheen asioita koordinoi nimetty vastuuhenkilö.

Perhekeskuksen palveluja ovat:

- äitiys- ja lastenneuvolapalvelut
- lapsiperheiden kotipalvelu
- lapsiperheiden sosiaaliohjaus
- neuvolan psykologin palvelut

28.7.2020

- lasten ja nuorten suunterveyden ehkäiseviä palvelut
- lasten puheterapiapalvelut
- fysioterapia
- toimintaterapia
- kasvatus- ja perheneuvonta
- lapsiperheiden palvelutarpeen arviointi ja tuki -palvelu
- perhesosiaalityö ja perhetyö

Lisäksi perhekeskus tarjoaa erityistason palveluja:

- lastensuojelun avohuollon sosiaalityötä
- lastensuojelun perhetyötä
- vammaispalveluita
- erikoissairaanhoidon palveluita

Sähköisen perhekeskuksen alustana toimii Perheentuki-sivusto. Sinne on koottu luotettavaa tietoa sekä videoita lapsen kasvuun, kehitykseen ja vanhemmuuteen liittyen sekä tietoa palveluista. Tarvitsen apua -nappi matalan kynnyksen yhteydenottokanava, Neuvolachat sekä NeRo-chatbot löytyvät myös [Perheentuki-sivustolta](#).

Helsingissä on valmistunut loppukeväästä 2020 yhteistyöohje varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä perhekeskuksen kanssa. Tällä pyritään kokoamaan erilliset ohjeet yhteen yhtenäiseen ohjeeseen. Samalla pyritään kuvamaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä perhekeskuksen palvelut, selkeyttämään asiakkaaksi tulon prosessia, sekä helpottamaan yhteistyötä. Saman tyyppistä ohjetta ollaan tekemässä myös koulujen ja perhekeskuksen välille. Kouluikäisille on valmistunut kesällä 2020 koulu- ja opiskelijaikäisten lasten ja nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli. Mallin tarkoituksena on jäsentää lasten, nuorten ja perheiden palveluiden yhteistyötä, sekä auttaa matalan kynnyksen avun ja tuen tarvetta.

4.1 Äitiys- ja lastenneuvolatoiminta

Helsingin sosiaali- ja terveystoimialan äitiys- ja lastenneuvolatoiminnan sisältö on järjestetty asetuksen 338/2011 mukaisesti. Äitiys- ja lastenneuvolatoiminnan perustehtävänä on turvata odottavan äidin, sikiön ja vastasyntyneen lapsen mahdollisimman terve ja turvallinen kehitys sekä edistää ja ylläpitää perheen terveyttä ja hyvinvointia sekä vahvistaa vanhemmuutta.

Äitiysneuvoloiden toimintaan kuuluvat määräaikaiset ja laajat terveystarkastukset, terveysneuvonta sekä perhevalmennukset. Neuvoloissa on käytössä takaisinsoittoon perustuva puhelinpalvelu, joka sisältää myös neuvontapalvelua, sekä sähköisiä asiointimahdollisuuksia. Määräaikaisohjelman mukaisia terveystarkastuksia tarjotaan jokaiselle raskaana olevalle perheelle. Laaja terveystarkastus sisältää terveydenhoitajan ja lääkärin tarkastuksen ja se tarjotaan uusien äitiysneuvolasuosituksen mukaan raskausviikolla 13–18 sekä raskausviikoilla 35–36. Äidin ja perheen yksilölliset tarpeet ja toiveet määrittelevät vastaanottokäyntien ja kotikäyntien määrän, mutta keskimäärin

28.7.2020

normaaliraskaudessa ensisynnyttäjille niitä on vähintään 9 ja uudelleensynnyttäjille 8 käyntiä.

Lapsen synnyttyä perhe jatkaa **lastenneuvolassa**, jossa seurataan lapsen kasvua ja kehitystä, edistetään lapsen ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia sekä vahvistetaan vanhemmuutta ja parisuhdetta. Voimavaroja pyritään kohdentamaan erityisesti enemmän tukea tarvitseviin perheisiin. Asetuksen 338/2011 mukaiset laajat terveystarkastukset tehdään lapsen 4 kk, 18 kk ja 4 vuoden iässä, joista viimeksi mainittu tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa, jos lapsi on kunnallisessa päivähoidossa.

Tarvittaessa lapselle tai perheelle järjestetään tukea **moniammatillisena yhteistyönä**. Lasten ja perheiden tarpeisiin vastaavat neuvolan terveydenhoitajat yhteistyössä muun muassa lääkärin, neuvolapsykologin, puheterapeutin, fysioterapeutin ja ravitsemusterapeutin kanssa. Tarvittaessa perheelle haetaan lisäksi tukea myös kasvatus- ja perheneuvolasta, kotipalvelusta, lapsiperheiden sosiaaliohjauksesta, leikkipuistoista tai kolmannelta sektorilta. Myös lastenneuvola vastaanottokäyntien ja kotikäyntien määrät vaihtelevat lapsen ja perheen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaan. Vastaanottokäyntien ajat annetaan joko edellisellä vastaanotolla tai lähetetään keskitetystä puhelinpalvelusta ajanvarauksen yhteydessä.

Neuvolapsykologin työn tavoitteena on havaita lapsen ja perheen ongelmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja järjestää tarvittavaa tukea. Lasta odottavien perheiden ja vauvaperheiden tuen tarvetta saattaa herättää vauvan odotukseen liittyvät tai sen esille nostamat ongelmat, vanhemmuuteen liittyvät pelot ja epävarmuus tai keskenmenoihin, raskauden keskeytyksiin ja lapsen menetyksiin liittyvät pelot tai kriisit. Alle kouluikäiset lapset ja heidän perheensä voi tarvita lapsen kehitykseen ja mahdollisiin erityisvaikeuksiin liittyvää arviointia, vanhemmuuden tukemista, vanhempien ohjausta ja neuvontaa lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä ongelmissa. Tukea saatetaan tarvita lapsen tunne-elämän ja sosiaalisten pulmien selvittelyyn tai tuen tarvetta aiheuttaviin elämän muutoksiin ja kriiseihin, jotka heijastuvat lapseen.

Ensimmäistä lastaan odottavalle perheelle tarjotaan mahdollisuus osallistua **perhevalmennukseen**. Se on ryhmämuotoista toimintaa, joka perustuu monitoimijaiseen työotteeseen, toiminnallisuuteen ja vertaisuuteen. Perhevalmennuksen tarkoituksena on auttaa lasta odottavia perheitä vanhemmuuteen kasvun prosessissaan siten, että he ovat valmiimpia muutokseen parisuhteessa, synnytykseen, lapsen kohtaamiseen ja kiintymiseen sekä vanhemmuuteen. Perheille tarjotaan tutkittua tietoa raskauteen, parisuhteeseen, vanhemmuuteen, imetykseen, vauvanhoitoon ja synnytykseen liittyvissä asioissa sekä tuetaan pohtimaan omia ja muiden lasta odottavien perheiden ajatuksia. Perhevalmennuksessa on mukana terveydenhoitajia ja leikkipuistojen työntekijöitä, sekä mm. synnytyssairaalat, fysioterapeutit sekä järjestöjen (MLL, Pienperheyhdistys, Kalliolan settlementti) ja seurakunnan toimijat. Perhevalmennuksen ryhmät käynnistyvät kaikissa kaupungin neuvoloissa puolesta välissä raskautta ja niitä ohjaa kaksi terveydenhoitajaa. Perhevalmennusta ovat tarjonneet myös yhdistykset, kuten Ihmissuhdetyö ry (yksinhuoltajille), Tyttöjen talo (nuorille äideille) Familia Clubin Duo- (monikulttuurista).

Äitiys ja lastenneuvolassa **yhteistyö ja monitoimijaisuus** toteutuvat erityisesti synnytyssairaalan kanssa esimerkiksi synnytyspelkoisten raskaana olevien kohdalla.

28.7.2020

Jatkuvaa yhteistyötä synnytyssairaalan kanssa tehdään kahdenkeskisesti, mutta myös pääkaupunkiseudun kanssa yhteisesti. Neuvolan ja synnytyssairaalan yhteistyökokous kokoontuu kaksi kertaa vuodessa käsittelemään Helsingin neuvoloiden ja synnytyssairaaloiden välisiä yhteistyökysymyksiä. Synnyttäneen ja vastasyntyneen hoitopolku, maahanmuuttajan hoitopolku, gestatiidiabeteksen hoitopolku, pelkopotilaan hoitopolku, päihdeperheen hoitopolku sekä imetysohjauksen hoitopolku ovat esimerkkejä yhteisesti suunnitelluista ja sovituista hoitopoluista.

Äitiysneuvolasta lähetetään raskaana olevat äidit sikiöseulontoihin sovittujen käytäntöjen mukaan. Äitiyspoliklinikalle tai synnyttäjien poliklinikalle lähettämiseen on yhteisesti sovitut lähettämisen kriteerit. Synnytyssairaalan palaute lähetteisiin saadaan sähköisesti. Tiedonkulkua synnytyssairaalan ja neuvolan välillä on pyritty lisäämään niin konsultointisoittojen kuin hoitajan lähetteen avulla. Hoitajan lähetteeseen neuvolan terveydenhoitaja voi kirjata synnytyssairaalalle tiedoksi asioita, jotka vaikuttavat esim. synnytykseen tai imetyksen aloitukseen, mutta jotka eivät vaadi vastaanottoa ennen synnytystä. Synnytyksen epikriisi kulkee neuvolaan kotikäynnillä tai ensimmäisellä neuvolakäynnillä synnyttäneen perheen mukana. Mikäli synnyttäneellä perheellä on erityisen tuen tarvetta, synnytyssairaalasta soimitaan ennen kotiutusta omalle terveydenhoitajalle neuvolaan ja varmistetaan ensimmäinen kotikäynti- tai vastaanottoaika.

Lastenneuvola tekee Helsingissä **yhteistyötä** myös **päivähoidon kanssa** lukuisilla eri tavoilla, kuten lapsen lääkehoidon asioissa päivähoidossa. Neuvola- ja perhetyön osastonhoitajat suunnittelevat yhteistyössä perhe- ja sosiaalipalvelut osaston lääkäripalvelujen johtajalääkärin kanssa lääkehoidon toteuttamisen ja siihen tarvittavan perehdytyksen sekä arvioivat näytön tarpeellisuuden päivähoidon työntekijöille. Vastuu päivähoidon lääkehoitosuunnitelman toteuttamisen ja seurannan organisoinnista kuuluu johtajalääkärille. Hän määrittelee lääkehoidon vaatimustason sekä osaamisen ja koulutuksen tason ja antaa kirjalliset luvat. Lääkehoitosuunnitelmaa ja toimintaa arvioidaan jatkuvasti, päivityksiä tehdään tarpeen mukaan ja suunnitelma tarkistetaan vuosittain. Lääkehoitosuunnitelman päivityksestä vastaavat johtajalääkäri ja varhaiskasvatuksen asiantuntija.

Päivähoidon johdon vastuulla on huolehtia siitä, että päivähoitoyksiköissä on kunnan lääkehoitosuunnitelman pohjalta laadittu oma päivähoitoyksikköön sopiva lääkehoitosuunnitelma. Suunnitelman avulla varaudutaan tilanteisiin, joissa päivähoitoyksikköön tulee lapsi, joka tarvitsee lääkehoitoa. Yksikkökohtainen suunnitelma sisältää ohjeet lääkehoidon toteuttajien vastuista, osaamisen varmistamisesta ja lääkkeenantoluvista. Suunnitelmassa huomioidaan työntekijöiden osaaminen ja arvioidaan koulutustarpeet, osaavan henkilöstön paikalla olo sekä yksikön tilanne lääkehoidon näkökulmasta. Suunnitelma sisältää ohjeet lääkkeiden säilyttämisestä, lääkehoidon toteutuksesta sekä lääkehoidon vaikutusten seuraamisesta ja toiminnasta mahdollisen lääkehoitopoikkeaman sattuessa.

Neuvola päiväkodissa -toimintamallissa 3-vuotiaan lapsen neuvola- ja suunterveydentarkastukset tehdään yhdellä kertaa päiväkodissa. Toimintamallissa tavoitteena on tuoda palveluita tuttuun arkiympäristöön ja lisätä moniammatillista yhteistyötä lapsen tukemiseksi. Lisäksi toimintamalliin kuuluu vanhempien

28.7.2020

ryhmätapaaminen toisten vanhempien kanssa, jossa vanhemmat osallistuvat keskusteluun. Perhe päättää valitseeko hän päiväkotitapaamiseen vai erilliset yksilötarkastukset neuvolassa ja hammashoitolassa. Malliin liittyvät tarkemmat tiedot ja lomakkeet löytyvät [linkistä](#).

Päivähoidossa olevan neljävuotiaan lapsen laaja terveystarkastus tehdään yhteistyönä perheen, päivähoidon ja neuvolan kesken **Hyve-mallin** mukaan. Se koostuu neuvolan laajasta, terveydenhoitajan ja lääkärin tekemästä terveystarkastuksesta, varhaiskasvatuksessa käytävästä neljävuotiaan lapsen varhaiskasvatuskeskustelusta sekä lapsen vastauksista. Malliin liittyvät tarkemmat tiedot ja lomakkeet löytyvät [linkistä](#). Laajassa terveystarkastuksessa tarkastellaan lapsen kasvun ja kehityksen lisäksi koko perheen hyvinvointia ja terveyttä.

Neuvolan laajennettu 4-vuotistarkastus on yhteydessä myös **Ota koppi! –ohjelmaan**, joka on kehitetty Helsingin kaupungin sosiaali-, opetus- ja terveystoimen yhteistyönä. Ohjelman tavoitteena on tukea eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen kielen kehitystä ja osallisuutta, jotta lasten yhdenvertaiset edellytykset oppimiseen ja osallisuuteen sekä toimivaan kaksikielisyyteen toteutuisivat paremmin. Kohderyhmänä ovat 4-8 -vuotiaat lapset ja heidän vanhemmat, joiden äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi. Ohjelman kautta vanhemmat saavat tietoa lapsen äidinkielen tukemisesta neuvolassa ja varhaiskasvatuksessa. Ohjelma sisältää toimintamallin, joka perustuu lapselle ominaisiin toimintatapoihin. Toteutuksessa ovat mukana lapsi, lapsen vanhemmat ja koulun ja päivähoidon henkilökunta. Malli on myös osana lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa (Leops) sisältäen jatkumon ja lapsen kielellisen tuen perusopetuksen toiselle luokka-asteelle saakka. Lisätietoa löytyy [Ota koppi –sivustolta](#).

Neurolatiimi on sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen ammattilaisten sisäinen yhteistyö- ja konsultaatorakenne, jolla vahvistetaan matalan kynnyksen konsultaatiotoimintaa. Tiimissä käsitellään moniammatillisesti niiden lasten asioista, joiden tutkimuksen ja hoidon tarpeesta, tutkimuksen toteuttajasta tai ajoituksesta on epäselvyyttä. Aloitteen lapsen asian viemisestä neurolatiimin tekee neuvolan terveydenhoitaja / lääkäri / terveydenhuollon erityistyöntekijä tai varhaiskasvatuksen kveo. Syyt voivat koskea lapsen psykososiaalisen tai neurologisen kehityksen arviointia, tutkimuksen, diagnostiikan, kuntoutuksen tai muun kasvun ja kehityksen tuen tarvetta (kun asiakkaan tuentarve ei ole selkeä tai vaatii useamman eri ammattilaisen tilannearviota).

Helsingissä neuvolan terveydenhoitaja on tarvittaessa mukana myös **esiopetuksen yksilökohtaisessa monialaisessa** oppilashuoltotyöryhmässä yhdessä kuraattorin ja neuvolan tai varhaiskasvatuksen psykologin kanssa. Esiopetuksen oppilashuoltoa kaupunkitasolla koordinoi, kehittää ja linjaa koko esiopetuksen monihallintokuntainen oppilashuoltoryhmä. Ryhmän tehtävänä on sopia esiopetuksen oppilashuoltoon liittyvän yhteistyön yleisistä periaatteista ja rakenteista, käytännön toiminnan järjestämisestä, keskinäisestä työnjaosta ja vastuista. Ryhmän tehtäviin kuuluu sopia sekä yhteisölliseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen että yksittäisen lapsen tuen tarpeen arviointiin, tukemiseen ja hänen asioidensa käsittelyyn liittyvät periaatteet ja toimintatavat.

28.7.2020

Asetus 338/2011 velvoittaa selvittämään äitiys- ja lastenneuvoloiden määräaikaistarkastuksista **poisjääneiden määriä ja perheiden tuen tarvetta**. Poisjääneiden taustalta voi löytyä riskitekijöitä, minkä vuoksi tavoittaminen on tärkeää. Äitiysneuvoloissa terveydenhoitajat selvittävät asiakkaana olevien äitien osalta poisjäännin syytä puhelimitse. Äitiysneuvolatoiminnan ulkopuolella kokonaan olevien osalta määrien tai tuen tarpeen selvittäminen ei ole mahdollista. Lastenneuvolatoiminnassa terveydenhoitaja selvittää kaksi kertaa vuodessa 1-6 – vuotiaiden osalta määräaikaistarkastuksista poisjääneet Pegasos-potilastietojärjestelmän kirjoillaolotietojen perusteella. Perheitä tavoitellaan erillisillä kutsukirjeillä kaksi kertaa vuodessa lokakuussa ja huhtikuussa. Kokonaan neuvolatoiminnan ulkopuolella olevia ei kuitenkaan tavoiteta.

Kaikista 6 -vuotistarkastuksessa käyneistä lapsista tehdään Pegasos-potilastietojärjestelmään neuvola-ajan yhteenveto kouluterveydenhuoltoa varten. Yhteenveto tehdään tarkastuksen aikana yhdessä vanhempien kanssa. Lastenneuvolan Terveydenhoito -lomakkeelle kirjataan myös havainnot 6 -vuotiaan käynnistä ja seurantasuunnitelma -kohtaan kirjataan, jos lapsella on jokin seurantaa tai tukea vaativa asia, joka pitäisi huomioida koulussa tai kouluterveydenhuollossa. Palaute mahdollisesta neuvolapsykologin tekemästä kouluvalmiustutkimuksesta tulee vanhemmille ja koulun rehtorille.

4.2 Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Helsingin kaupungin **koulu- ja opiskeluterveydenhuollon perustehtävänä** on tukea jokaisen koululaisen mahdollisimman tervettä kasvua ja kehitystä sekä vahvistaa oppimisen ja terveen aikuisuuden edellytyksiä sekä ehkäistä syrjäytymistä. **Opiskeluterveydenhuollon perustehtävänä** taas on edistää opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia ja opiskelukykyä sekä valvoa opiskeluympäristön terveydellisiä oloja. Opiskeluterveydenhuolto sisältää terveyden- ja sairaanhoitopalveluista mielenterveyden-, päihde- ja seksuaaliterveyden palveluita.

Kouluterveydenhuoltoa toteutetaan pääosion **määräaikaisilla terveystarkastuksilla** ja niihin sisältyvällä **terveysneuvonnalla**. Oppilaalla on terveystarkastus jokaisella vuosiluokalla eli yhteensä 9 kertaa perusopetuksen aikana. Terveystarkastuksissa arvioidaan oppilaan hyvinvointia - fyysistä, psyykkistä ja psykososiaalista terveydentilaa. Tavoitteena on tukea lapsen tai nuoren normaalia ikätasoista kehitystä. Sairaudet sekä muut terveyttä ja hyvinvointia uhkaavat tekijät pyritään löytämään varhain. Tämä mahdollistaa varhaisen tuen antamisen. Terveystarkastukseen sisältyy fyysisen kehityksen lisäksi myös psykososiaalisen kehityksen, turvallisuuden, ihmissuhteiden ja mielenterveyden selvittäminen. Tarkastuksen sisältöä kohdennetaan ja laajennetaan lapsen, nuoren ja perheen yksilöllisten tarpeiden mukaan sekä terveysneuvonnan että tutkimusten osalta. Esitietolomakkeet auttavat tarkastuksen sisällön yksilöllisessä kohdentamisessa. Keskustelussa tai tutkimuksissa esiin tulleet asiat suuntaavat etenemistä.

Terveystarkastuksissa selvitetään lapsen tai nuoren elinolosuhteet eri kehitysympäristöissä; kotona, koulussa ja vapaa-aikana. Erityisesti peruskoulun 1., 5. ja 8.

28.7.2020

luokilla tehtävissä **laajoissa terveystarkastuksissa** arvioidaan koko perheen hyvinvointia ja elämäntilannetta. Kyseisiin terveystarkastuksiin kutsutaan mukaan tilanteesta riippuen vanhemmat tai huoltajat. Perheen hyvinvoinnin selvittäminen tarkoittaa perehtymistä perheen elinoloihin, vanhempien hyvinvointiin, terveyteen ja terveystottumuksiin, perheen sisäiseen vuorovaikutukseen sekä sisarusten keskinäisiin suhteisiin ja vointiin. Laajoihin terveystarkastuksiin osallistuvat sekä terveydenhoitaja että koululääkäri. Yhdessä koululla –toimintamallissa suun terveydenhuolto ja kouluterveydenhuolto toteuttavat yhdessä terveystarkastuksia koulunsa aloittaville. Tarkoituksena on yhdistää lapsen terveystarkastukset perhettä palvelevaksi kokonaisuudeksi. Terveystarkastuksessa on kolme osiota: suun terveystarkastus, laaja terveystarkastus ja yhteinen osuus, jossa lapsi ja vanhempi sekä molemmat ammattilaiset keskustelevat lapsen suun omahoidon tavoitteista.

Terveystarkastuksia voidaan järjestää yksilöllisen tarpeen mukaan myös muina ajankohtina tai muille kuin edellä mainituille ryhmille erityisen tuen tai hoidon suunnittelemiseksi ja järjestämiseksi. Terveystarkastusten lisäksi järjestetään yksilöllisen tarpeen mukaisia tapaamisia. Työntekijällä on mahdollisuus tavata lasta, nuorta ja hänen perhettään joustavasti oman huolensa perusteella. Lisäksi lapsilla, nuorilla ja heidän perheillään on mahdollisuus hakeutua vastaanotolle yksilöllisten tarpeidensa ja elämäntilanteensa mukaan myös ilman ajanvarausta.

Opiskeluterveydenhuollosta tarjotaan lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa sekä ammattikorkeakouluissa opiskeleville **terveystarkastusta** ensimmäisenä opiskeluvuotena. Terveystarkastukseen otetaan huomioon aikaisempi terveys- ja hyvinvointisuunnitelma. Terveystarkastuksessa hyödynnetään opiskelujen alussa täytettävää terveystarkastuslomaketta. Ammatillisen koulutuksen terveystarkastuksissa kiinnitetään lisäksi huomiota opiskelualaan liittyviin terveydellisiin vaatimuksiin ja otetaan huomioon työelämää koskevat lait ja säädökset sekä sora-lainsäädäntö. Ammattikorkeakouluissa opiskelevat voivat vastata sähköiseen terveystarkastukseen, jonka pohjalta arvioidaan terveystarkastuksen kiireellisyys ja tarpeellisuus. Terveystarkastukseen kutsutaan opiskelijat, jotka ilmoittavat haluavansa opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksen, voivat altistua erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttaville tekijöille tai terveydenhoitajan arvion perusteella hyötyisivät terveystarkastuksesta. Opiskeluterveydenhuollosta lääkärintarkastus tapahtuu joko ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna (kts. tarkemmin luku 4.4.). Opiskeluterveydenhuollon yksikkö vastaa myös vuosittain järjestettävistä Helsingin kaupungin asevelvollisten kutsuntojen ennakkoterveystarkastuksista.

Opiskeluterveydenhuollosta annetaan **terveysneuvontaa** opiskelijan yksilöllisen tarpeen mukaisesti siten, että se tukee voimavarojen vahvistumista, tiedon soveltamista käytäntöön ja vastuun ottamista omasta terveydestään sekä oikeata terveyspalvelujen käyttöä. Terveystarkastuksiin ja muuhun vastaanottotoimintaan sisältyy aina terveysneuvonta, myös lääkärin työssä. Terveysneuvonnan sisällön tulee olla näyttöön perustuvaa tietoa ja sitä toteutetaan yksilöllisesti, ryhmissä tai yhteisöllisesti. Opiskelijan tarpeet määrittävät yksilökohtaisen terveysneuvonnan aiheet. Yleisimpiä terveysneuvonnan teemoja ovat ravitsemus, uni, lepo ja rentoutuminen, liikunta, painonhallinta, seksuaaliterveys, työergonomia ja työturvallisuus, päihteiden käyttö,

28.7.2020

mielenterveys, rokotukset sekä ammattialakohtaisten terveysvaatimusten huomiointi (sorasäädökset). Opiskeluterveydenhuollossa ovat käytössä Sosiaali- ja terveystoimialan mukaiset terveysindikaattorit (BMI, RR, Audit ja tupakka, tarvittaessa BDI). Opiskeluterveydenhuollon palveluja kohdennetaan koko ikäluokan kattavien määräaikaisten terveystarkastusten lisäksi erityisesti niille, jotka tarvitsevat enemmän opiskeluterveydenhuollon ammattihenkilöiden apua tai ohjausta.

Seksuaaliterveysneuvontaa annetaan opiskeluterveydenhuollossa terveystarkastuksissa ja muissa terveystapaamisissa. Opiskelija voi varata terveydenhoitajalle ajan seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa mm. raskauden ehkäisy, jälkiehkäisy, seksitaudit ja seksuaalinen kaltoinkohtelu. Raskauden ehkäisyn aloitus ongelmattomissa tilanteissa sisältyy opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajan tehtäviin. Hän voi antaa esitietojen ja haastattelun pohjalta raskauden ehkäisyn aloituspakkauksen kaikille ensimmäistä ehkäisyvalmistetta tarvitseville opiskelijoille ja lisäksi kolmen kuukauden kontrollikäynnin jälkeen ehkäisyvalmisteet yhteensä vuodeksi alle 25-vuotiaille sekä tarvittaessa jälkiehkäisyvalmisteeseen. Terveydenhoitaja konsultoi tarvittaessa opiskeluterveydenhuollon lääkäriä tai Keskitettyä ehkäisyneuvontaa.

Opiskelijat saavat **sairaanhoitopalveluja opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajilta ja psykiatrisilta sairaanhoitajilta** sekä terveysasemilta. Helsingiläisten opiskelijoiden terveysasema määrittyy lähtökohtaisesti asuinalueen mukaisesti, kun taas ulkokuntalaisten opiskelijoiden terveysasema määrittyy sen alueen mukaisesti, jossa oppilaitos sijaitsee. Opiskelijat voivat käyttää oman terveysasemansa palveluita niin kiireellisissä kuin kiireettömässä hoitoa vaativissa asioissa. Terveys- ja hyvinvointikeskusten sekä perhekeskusten laajeneminen vaikuttaa yhteistyöhön ja palveluihin ohjaamiskäytäntöihin. Opiskelijoilla on mahdollisuus käyttää myös keskitetyn ehkäisyneuvolan palveluja.

Opiskeluterveydenhuollossa terveydenhoitajat tarjoavat **mielenterveyspalveluista** psyykkisen hoidontarpeen arviointia, tukea sekä jatkohoitoonohjausta. Jos terveydenhoitajan tuki ei riitä, voi hän ohjata opiskelijan jatkohoitoon mm. opiskeluterveydenhuollon psykiatriselle sairaanhoitajalle, oppilaitoksen lääkärille, terveysaseman lääkärille tai terveysaseman psykiatriselle sairaanhoitajalle. Psykiatriset sairaanhoitajat ovat mielenterveys- ja päihdetyön asiantuntijoita, jotka tukevat opiskelijan psyykkistä terveyttä, opiskelu- ja toimintakykyä ja elämänhallintaa. Psykiatrinen sairaanhoitaja tekee hoidontarpeen arvioinnin, hoitaa ja tukee sekä ohjaa tarvittaessa lääkärille lääkityksen ja jatkohoidon arvioon. Opiskeluterveydenhuollon mielenterveystyössä terveydenhoitajan, psykiatrisen sairaanhoitajan ja lääkärin yhteistyö on tärkeää.

Opiskelijat voivat tulla opiskeluterveydenhuoltoon terveydenhoitajan vastaanotolle ilman ajanvarausta oppilaitoksessa erikseen ilmoitetulla tavalla. Opiskelijoilla on myös mahdollisuus sähköiseen ajanvaraukseen ja suojattuun kaksisuuntaiseen viestittelyyn. Erityisesti toisen asteen opiskelijoita kannustetaan ottamaan sähköinen asiointi käyttöön. Sairaanhoidollisissa asioissa opiskelijat voivat **ottaa yhteyttä** suoraan terveysasemaan tai opiskeluterveydenhuollon kautta. Helsingin sosiaali- ja terveystoimialassa on käytössä sähköinen Pegasos-potilastietojärjestelmä, johon kirjataan opiskeluterveydenhuollossa tapahtuvat käyntitiedot. Sähköinen potilastietojärjestelmä mahdollistaa hoidon

28.7.2020

jatkuvuuden muun muassa opiskeluterveydenhuollon ja terveysasemien välillä. Opiskelijoiden sairaanhoitopalveluista tiedotetaan opiskelijoita mm. oppilaitoksen informaatioissa sekä sosiaali- ja terveystoimen verkkosivuilla. Terveysasemien ja opiskeluterveydenhuollon yhteistyönä sovittu työnjako on ollut käytössä Helsingissä jo useita vuosia.

Kouluterveydenhuollon kutsukäytännöt sovitaan kouluissa terveydenhoitajan ja oppilaitosten toimijoiden kanssa. Kouluterveydenhuollon laajoihin terveystarkastuksiin kutsutaan molemmat vanhemmat mukaan. Kutsuissa välitetään toive huoltajien läsnäolosta ja kerrotaan tarkastuksen koko perheen hyvinvointia koskevasta sisällöstä ja huoltajan merkittävästä roolista lapsen hyvinvoinnin arvioimisessa. Kutsukäytänteistä on myös Helsingissä erillinen ohje. **Jos lapsi tai nuori ei ole osallistunut** kouluterveydenhuollon määräaikaiseen terveystarkastukseen, otetaan yhteyttä huoltajiin. Terveysasemien ja lääkäri sopivat kumpi on yhteydessä alle 18-vuotiaan huoltajaan ensisijaisesti puhelimitse ja varmistaa, että he ovat saaneet tiedon varatusta ajasta ja samalla selvittää mahdollisen erityisen tuen tarpeen. Jos huoltajia ei tavoiteta puhelimitse, lähetetään kutsukirje. Suurimmille maahanmuuttajaryhmille on käännetty kirjeet ko. kielille. Oppilaaseen voi myös ottaa suoraan yhteyttä (tekstiviestimuistutus tai hakeminen luokasta). Jos oppilas ei kaikista yrityksistä huolimatta tule vastaanotolle ja oppilaasta on erityinen huoli, kutsutaan tarvittaessa kokoon yksilöllisen opiskeluhoitoon monialainen asiantuntijaryhmä yhteistyössä huoltajan ja oppilaan kanssa (edellyttää oppilaan suostumusta). Hyvinvointi- ja terveysuunnitelma kirjataan potilastietojärjestelmään. Aiheeseen on erillinen ohje: ”Terveystarkastuksista poisjääneiden tuen tarpeen selvittäminen peruskoulussa (2014)”.

Opiskeluterveydenhuollossa terveydenhoitaja tai lääkäri ottaa yhteyttä huoltajiin, **jos alle 18-vuotias nuori ei ole osallistunut** määräaikaiseen terveystarkastukseen. Terveysasemien voi ottaa yhteyttä myös suoraan opiskelijaan (tekstiviestimuistutus). Jos opiskelija ei kaikista yrityksistä huolimatta tule vastaanotolle ja opiskelijasta on erityinen huoli, kutsutaan tarvittaessa kokoon yksilöllisen opiskeluhoitoon monialainen asiantuntijaryhmä yhteistyössä huoltajan ja/tai opiskelijan kanssa (edellyttää opiskelijan suostumusta). Koska alaikäisen opiskelijan tuen tarve tulee kuitenkin selvittää, tulee tarvittaessa ottaa yhteyttä lastensuojeluun ja tehdä lastensuojeluilmoitus. Terveystarkastus on kuitenkin vapaaehtoinen ja tarve tulee suhteuttaa muuhun elämäntilanteeseen.

Koulu- ja oppilaitosympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden valvonta sekä koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen ovat myös osa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtävää. Terveystarkastusten olojen valvonta on sekä jatkuvaa valvontaa että kolmen vuoden välein tehtävää oppilaitos tarkastuksia. Koulu- ja opiskeluyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus tarkastetaan yhteistyössä oppilaitoksen ja sen oppilaiden tai opiskelijoiden, koulu- tai opiskeluterveydenhuollon, terveystarkastajan, henkilöstön työterveyshuollon, työsuojeluhenkilöstön ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Tarkastuksessa todettujen puutteiden korjaamista on seurattava vuosittain. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto osallistuu koulussa ja oppilaitoksissa esiintyvien vaarojen ja haittojen arviointiin ja yhteisten toimintastrategioiden valmisteluun koskien mm. tapaturmien ja päihteidenkäytön ehkäisyä sekä kriisi-, väkivalta- ja

28.7.2020

kiusaamistilanteita sekä muita erityistilanteita osana oppilas- ja opiskeluhuollon suunnitelmaa.

Koulujen opetussuunnitelman mukainen **oppilashuoltotyö** kuuluu kaikille koulun aikuisille. Toiminnalla pyritään lapsen psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Opetus ja kasvatusta kulkevat koulun toiminnassa käsi kädessä. Lisäksi koulussa tulee olla erillisiä oppilashuollon palveluita, joihin kuuluvat kouluterveydenhuollon sekä koulun psykologin ja kuraattorin palvelut. He toimivat koulussa oman ammattialansa asiantuntijoina. Yksityis- ja yliopiston koulut saavat kouluterveydenhuollon palvelut kaupungilta, mutta osa niistä järjestää psykologi- ja kuraattoripalvelunsa itse. Oppilashuollon palvelut työskentelevät sekä oppilaan että hänen huoltajiensa kanssa.

Kouluissa on **yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä** ja **yksilökohtainen oppilashuoltotyönryhmä**. Yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä käsitellään koulun yleiseen kehittämiseen liittyviä asioita. Yksittäisen oppilaan asioita ei koskaan käsitellä yhteisöllisessä kokouksessa. Oppilaan ympärille voidaan koota yksilökohtaisen oppilashuoltotyön asiantuntijaryhmä. Tällöin työtä tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa. Asiantuntijaryhmä kerää tietoa ja päättää sen pohjalta, miten kulloisessakin tilanteessa edetään. Ryhmä pitää kokouksestaan pöytäkirjaa ja lisäksi oppilashuollon palveluiden edustajat kirjaavat omiin potilasasiakirjoihinsa oppilaan hoidon kannalta tarpeelliset tiedot.

Oppilashuollolla on huoltajan luvalla oikeus saada kaikki toimintansa kannalta tarpeellinen tieto. Heillä on myös oikeus saada toimintansa kannalta välttämätöntä tietoa myös ilman huoltajan lupaa. Oppilashuollolla taas on oikeus antaa opettajalle opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä tietoa. Huoltajilla on oikeus saada tieto siitä, että hänen lapsensa asioita käsitellään koulun oppilashuoltotyössä, paitsi jos oppilas on kieltänyt tämän, ja hän on ikä- ja kehitystasoltaan riittävän kypsä kieltämään tämän.

Opiskelijoiden opiskeluhuollon tavoitteena on opiskelijan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen, ylläpito ja niiden edellytyksiä lisäävä toiminta. Opiskeluhuollon tavoitteena on luoda turvallinen ja terveellinen opiskeluympäristö sekä edistää oppilaitosyhteisön fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia ja viihtyisyyttä. Opiskeluhuolto on myös oppimisvaikeuksia sekä terveydellisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon.

Helsingissä opiskeluhuollossa ovat vastuussa ja toteuttavat oppilaitoksen johto, ryhmänohjaajat, opettajat, kuraattorit, opinto-ohjaajat, terveydenhoitajat, koululääkärit, psykologit, erityisopettajat ja koulunkäyntiavustajat. Yhteistyö kotien ja huoltajien kanssa on tärkeä osa opiskeluhoitotyötä. Tiedonsiirtoon perusopetuksesta toiselle asteelle on olemassa ns. siirtolomake (liite), jolla turvataan opiskelijoiden tukipalveluiden jatkuvuus. Jokaisessa toisen asteen oppilaitoksessa toimii **moniammatillinen opiskeluhoitoryhmä**, joka koordinoi ja kehittää opiskeluhuollon palveluita. Opiskeluhoitoryhmän tehtävänä on edistää oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista sekä ehkäistä koulutuksen keskeyttämistä.

28.7.2020

Kuraattorin ja psykologin palveluja tarjotaan myös verkossa. Toisen asteen yhteys - psykologien ja kuraattorien verkkopalvelulla halutaan estää nuorten syrjäytymistä ja tukea tasalaatuisten, helposti saavutettavien psykologi- ja kuraattoripalveluiden saamista Helsingin toisen asteen opiskelijoille. Palvelun avulla verkkotyö tulee osaksi toisen asteen psykologi- ja kuraattoripalveluja ja Helsingin kaupungin oppilaitosten ja eri hallintokuntien toiminnan rakenteita. Perusopetuksen Jelppii.fi –sivustolla annetaan hyvinvointiin liittyvää tietoa ja kerrotaan palveluista. Sivuston kautta voi lähettää viestin psykologille/kuraattorille, ja lisäksi joka iltapäivä voi chattailla psykologin tai kuraattorin kanssa.

Oppilashuollon palveluiden toiminnassa pyritään panostamaan erityisesti koulujen **nivelvaiheisiin**. Nivelvaiheissa pyritään myös siihen, että oppilaat tutustuisivat koulun oppilashuollon palveluiden työntekijöihin. Esiopetuksen suunnitelmaa Leops käsitellään huoltajan luvalla esikoulun ja koulun yhteisessä kokouksessa jo koulua edeltävän vuoden kevään aikana. Ala-asteelta yläasteelle ja toisaalta yläasteelta toiselle asteelle siirryttäessä tukea tarvitsevan lapsen tiedot siirtyvät vastaanottavan koulun käyttöön. Terveys- ja hyvinvointisuunnitelma päivitetään 9. luokan terveystarkastuksen yhteydessä ja tehdään jatkosuunnitelma terveyden- ja toimintakyvyn edistämiseksi. Tarvittaessa oppilaan vanhempiin ollaan yhteydessä.

4.3 Ehkäisevä lasten ja nuorten suun terveydenhuolto

Helsingissä ehkäisevä lasten ja nuorten suun terveydenhuolto on järjestetty ns. neuvola-asetuksen (338/2011 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta) mukaisesti. Suun terveystarkastuksia järjestetään koko ikäluokan kattavina määräaikaistarkastuksina ja -tutkimuksina sekä yksilölliseen tarpeeseen perustuvina suun terveystarkastuksina ja tutkimuksina. Näissä selvitetään suun ja hampaiston terveydentila, kehitys ja hoidon tarve ja tehdään henkilökohtainen terveys- ja hoitosuunnitelma. Suun terveystarkastuksen voi tehdä hammaslääkäri, suuhygienisti tai itsenäistä hoitotyötä tekevä hammashoitaja.

Ensimmäistä lastaan odottaville perheille tarjotaan neuvolasta maksuton neuvontakäyntiaika suun terveydenhuoltoon. Vastaanotolla ei vanhemmille tehdä suun terveystarkastusta, vaan keskustellaan perheen suun terveydestä ja hoidosta sekä tehdään vanhemmille tarvittaessa hoidon tarpeen arviointi. Lisäksi Perheentuki – verkkosivusto tarjoaa ensimmäistä lasta odottaville perheille monipuolista materiaalia esim. videoiden muodossa.

Alle kouluikäisten ja kouluikäisten lasten ja nuorten määräaikaistarkastuksissa noudatetaan asetuksen mukaista vuosittain päivitettävää toimintasuunnitelmaa. Yksi-, kolme- ja viisivuotiaiden lasten huoltajille lähetetään kotiin kehote varata aika suun terveystarkastukseen hammashoitajan tai suuhygienistin vastaanotolle. Käynnillä selvitetään suun terveydentila ja sen kehitys, suun terveyden riskitekijät ja hoidon tarve. Lisäksi vanhempia opastetaan lapsen hampaiden harjauksessa sekä fluorin ja ksylytolin käytössä.

28.7.2020

Helsingissä on sovittu, että neuvolaterveydenhoitaja keskustelee vanhempien kanssa ravinnon merkityksestä suun terveydelle, ruokailurytmistä, janojuomista ja päivittäisestä suuhygienian ylläpidon tärkeydestä lapsen suun ja hampaiden terveyden edistämiseksi 6 kk ja 2 vuotisterveystarkastusten yhteydessä. Terveydenhoitaja kontrolloii yläetuhampaiden puhtauden ja ohjaa varaamaan ajan hammashoitolaan, jos lapsella on runsaasti näkyvää plakkia tai muuta suun ongelmaa. Suun terveydenhuollon terveydenedistäjät kouluttavat terveydenhoitajia suun terveyteen liittyvissä asioissa.

Koululaisten määräaikaistarkastukset tehdään perusopetuksen 1., 3., 5. ja 8. luokan oppilaille pääsääntöisesti koulupäivien aikana hammashoitolassa. Suuhygienistin tarkastukseen kutsutaan 1. ja 5. luokkien lapset ja hammaslääkärin tutkimukseen 3. ja 8. luokkalaiset. Neuvola- ja kouluikäisten lasten tarkastuskäynneillä pyritään osallistamaan vanhempia lapsensa suun terveydestä huolehtimiseen sekä ikäluokkatarkastuksissa huomioimaan lapsen kehitysaste ohjauksessa.

Ensimmäisellä luokan määräaikaistarkastuksissa seurataan pysyvien hampaiden puhkeamista ja purennan kehittymistä ja korostetaan oppilaalle omahoidon ja hyvien terveystapojen omaksumista. Käynnillä määritellään yksilöllinen tutkimus- ja hoitoväli. Kolmasluokkalaisilla purennan kehityksessä seurataan erityisesti kulmahampaiden puhkeamista. Tutkimuksessa arvioidaan omahoidon onnistuminen, selvitetään motivoivan keskustelun kautta ravintotottumuksia ja asenteita terveellisiin tapoihin. Lapselle havainnollistetaan mahdollinen jäännösplakki ja ohjataan suun puhdistuksessa.

Viidennen luokan oppilailla on alkamassa niin sanottu toinen vaihduntavaihe, jolloin loput maitohampaat vaihtuvat pysyviin hampaisiin. Vastapuhjenneet hampaat reikiintyvät helposti, joten terveysneuvossa huomioidaan erityisesti ruokailu- ja makeansyönteivät sekä hyvä suun ja hampaiden puhdistaminen. Yksitoista vuotta täyttäneiltä kysytään tupakka- ja nikotiiniuotteiden käytöstä, ja niiden mahdolliseen käyttöön puututaan. Kahdeksannella luokalla oppilaalla voi edelleen olla hampaiden puhkeamiseen ja hammasvälien tiivistymiseen liittyvä reikiintymisriski. Tässä iässä runsas makean käyttö ja napostelutyyppinen ruokailutapa sekä riittämätön suun puhdistus uhkaavat suun terveyttä. Kahdeksannelta luokalta alkaen puhutaan myös alkoholin ja muiden päihteiden käytön vaikutuksista suun terveyteen.

Suun terveydenhuollossa kaikille asiakkaille tehdään yksilölliseen sairastavuuteen perustuva hoitosuunnitelma. Niille, jotka tarvitsevat erityistä tukea, annetaan tarkastus- ja hoitoaikoja tarpeen mukaan. Lapsille, joilla on erityinen riski sairastua suun sairauksiin, järjestetään tehostettua ehkäisevää suun terveydenhoitoa ja yksilöllisesti määriteltyjä terveystarkastuksia. Suun terveydenhuollon henkilökuntaa on myös ohjeistettu, milloin ja miten konsultoida lastensuojelua, jos hammashoitolassa on huolta lapsen hyvinvoinnista esim. peruuttamattomien poisjääntien tai hoitamattoman suun johdosta. Suun terveydenhuoltoon ollaan rakentamassa moniammatillisia lapsitiimejä hoitamaan paljon palveluja tarvitsevia lapsia, nuoria ja perheitä.

Suun terveydenhuollon terveysneuvontaa kohdistetaan erityisesti koulutuksen nivelvaiheisiin. Siirtymävaiheessa ala-asteelta yläasteelle tupakka ja päihteet voivat tulla ajankohtaisiksi. Määräaikaisten ja yksilöllisen tarpeen mukaan järjestettyjen terveystarkastusten lisäksi suun terveydenhuolto järjestää kuudennen luokan oppilaille

28.7.2020

ryhmämuotoisia terveydenedistämistilaisuuksia. Koulujen valintaa ohjaa kaupungin tuottama tilastotieto terveysindikaattoreista ja kaupunkistrategiahanke Mukana-ohjelma. Lisäksi tilaisuuksia ja tapahtumia suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä kouluterveydenhuollon kanssa.

Kaikki päätoimisesti Helsingissä opiskelevat saavat kotikunnastaan riippumatta suun terveydenhuollon palvelut Helsingin kaupungilta osana opiskeluterveydenhuoltoa. Toisen asteen koulutuksen aloittaneille tiedotetaan oppilaitoksen terveydenhoitajan kautta hammashoitoon hakeutumisesta. Suuhygienistin vastaanotolla varmistetaan 17-vuotiaiden kohdalla omahoidon sujuminen ja heitä ohjeistetaan huolehtimaan jatkossa itsenäisesti tarpeellisista ajanvarauksista. Terveyskeskuksessa annettu suun ja hampaiden hoito on maksutonta alle 18-vuotiaille erikoisalakohtaiset tutkimukset ja -hoito mukaan lukien. Lisäksi suun terveydenhuolto osallistuu joka vuosi kutsuntoihin, joissa on mahdollista tavoittaa pojista lähes koko 18-vuotiaiden ikäluokka.

Helsingissä 1-, 3- ja 5 -vuotiaat sekä 17 -vuotiaat kutsutaan määräaikaistarkastuksiin kotiin lähtevällä kirjeellä, jossa kehoitetaan varaamaan aika. Koululaiset kutsutaan kotiin lähtevällä kirjeellä, jossa on valmiiksi varattu aika ja ohjeet ajan siirtoon tai perumiseen. Mikäli koululainen ei tule tutkimus-/terveystarkastuskäynnille tai hoito on kesken, hänet kutsutaan uudestaan. Toistuvasta poisjäännistä soimitaan kotiin, selvitetään poisjäännin syy ja annetaan tarvittaessa aika. Mikäli huoltajaan ei saada puhelimitse yhteyttä, lähetetään huoltajalle poisjääntitiedote, jossa mainitaan poisjääntikerrat sekä kehoitetaan varaamaan uusi aika.

Suun terveydenhuolto tekee lasten ja nuorten suun terveydenedistämiseksi ja sairauksien ehkäisemiseksi aktiivisesti yhteistyötä kasvatuksen ja koulutuksen, kulttuuri ja vapaa-ajan, sosiaali- ja terveystoimen sekä kolmannen sektorin kanssa. Tavoitteena on kohdata tilaisuuksissa, pienryhmissä ja tapahtumissa lapsia, nuoria ja perheitä. Työtä kohdennetaan erityistä tukea tarvitseville, riskiryhmille ja syrjäytymisvaarassa oleville.

Terveydenedistämisen tiimi on tuottanut sisältöä suunhoidosta ja suun terveydestä Nuorten Helsinki- ja Perheen tuki –verkkosivuille sekä Nero-neuvolarobotti –palveluun. Lisäksi tiimi on tehnyt videomateriaalia, esimerkiksi harjausvideoita eri ikäisille. Kohdennettua materiaalia on lähetetty suoraan päiväkoteihin ja leikkipuistoihin. Lisäksi suun terveydenhuollon sosiaalisen median kanavissa jaetaan aktiivisesti terveydenedistämisen sisältöä.

Terveydenedistäjät valmentavat suun omahoidossa eri toimialojen ammattilaisia, jotka kohtaavat ja tukevat työssään erilaisia asiakasryhmiä heidän arjessa selviytymisessään. Suun terveydenedistämisen Helmi- Intranet-sivuille on koottu hyödyllistä, ajankohtaista ja tutkittua tietoa ja materiaalia kaikkien toimialojen käyttöön. Vammaisten henkilöiden parissa työskentelevälle henkilökunnalle on tehty työn tueksi vammaisen henkilön suunhoidon verkkokurssi.

Suun terveydenhuolto tukee tupakka- ja nikotiinituotteiden ja päihteiden käytön vähentämistä osallistumalla Savuton Helsinki-ohjelmaan. Lisäksi suun terveydenhuolto on mukana Sutjakka stadi –verkostossa, jonka avulla pyritään vähentämään lasten ja nuorten lihavuutta. Terveydenedistämisen tiimi on tehnyt monikulttuurisia asiakkaita

28.7.2020

varten monipuolista ja selkokielistä terveydenedistämisen materiaalia esitteiden ja videoiden muodossa. Lisäksi terveydenedistäjät kohtaavat syrjäytymisriskissä olevia monikulttuurisia asiakkaita.

4.4 Lasten, nuorten ja opiskelijoiden lääkäripalvelut

Lääkärit tekevät asetuksen 338/2011 edellyttämiä laajoja terveystarkastuksia neuvoloissa ja kouluterveydenhuollossa yhteistyössä terveydenhoitajien kanssa. Laajojen terveystarkastusten lisäksi on tärkeä kohdistaa ylimääräisiä tarkastuksia ja tapaamisia niihin lapsiin ja nuoriin sekä perheisiin, joilla on psyykkisiä, sosiaalisia tai terveydellisiä ongelmia tai huolenaiheita. Tarvittaessa järjestetään yhteistyötapaamisia muiden auttavien tahojen kanssa ja tehdään kokonaisvaltainen yhteinen suunnitelma.

Äitiysneuvoloissa lääkäri toimii lääketieteellisenä asiantuntijana ja terveydenhoitajan työparina. Lääkäri tekee gynekologisen tutkimuksen ja ottaa kantaa raskauden etenemiseen ja tekee tarvittaessa läheteitä erikoissairaanhoidon. Sekä lääkäri että terveydenhoitaja ottavat huomioon kokonaisvaltaisesti äidin ja koko perheen hyvinvoinnin. Tärkeää on huomata mahdollinen masennus ja ottaa se puheeksi. Synnytyksen jälkeen on käytössä EDPS- masennusseula synnytyksen jälkeisen masennuksen tunnistamiseksi. Äitiysneuvolatoiminnassa lääkärintarkastus on Helsingissä toteutettu kaksi kertaa raskauden aikana ja jälkitarkastus synnytyksen jälkeen. Tarkastukset tehdään keskimmäisen kolmanneksen aikana raskausviikoilla 26–28 ja noin 1 kk ennen laskettua aikaa eli raskausviikoilla 35–36. Raskauden alussa käynti lääkärillä on ollut harkinnanvarainen ja esimerkiksi jos äidillä on kroonisia sairauksia tai muita huolenaiheita. Uuden äitiysneuvolasuosituksen mukaan ensimmäinen lääkärintarkastus tulee muuttumaan raskausviikoille 13–18.

Lastenneuvolassa lääkärintarkastus on 6. viikon, 4 kk, 8. kk, 11/2v ja 4 vuoden iässä. Näistä 4kk, 11/2 v ja 4 vuotta ovat laajoja tarkastuksia, joissa perheen hyvinvointi on korostetusti esillä. Neljävuotiaana tehdään LENE- tutkimus, jonka tuloksiin lääkäri ottaa kantaa. Lääkärin tehtävänä on ennen kaikkea kokonaisvaltainen kliininen tutkimus, jossa eri iässä otetaan kantaa erilaisiin kehitykseen liittyviin asioihin, kuten motoriikka, kävelemään oppiminen, puheenkehitys ja muu vuorovaikutus. Somaattinen tutkimus tehdään jokaiselle lapselle.

Kouluterveydenhuollossa lääkäri tapaa asetuksen mukaisesti laajoissa terveystarkastuksissa koko ikäluokat 1., 5. ja 8. luokalla. Lääkärin ja terveydenhoitajan yhteisessä tarkastuksessa vahvistetaan hyviä elämäntapoja, pyritään löytämään piilevät tai alkamassa olevat sairaudet, tuetaan tervettä kasvua ja kehitystä. Samanaikaisesti tulee löytää erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret ja heidän perheensä ja pyrkiä tukemaan heitä moniammatillisesti yhteistyössä perheen, terveydenhoitajien, koulun työntekijöiden, lastensuojelun, perheneuvolan ja koko osaston työntekijäryhmien kanssa.

Kouluterveydenhuollon terveystarkastus voidaan tehdä erikseen siten, että terveydenhoitaja tapaa oppilaan ja perheen ensin ja lääkäri myöhemmin tai terveystarkastus voidaan tehdä yhteistarkastuksena. Erilliskäynnissä lääkäri perehtyy ensin terveydenhoitajan käynnillä esiin tulleisiin asioihin. Vanhempien mukanaoloa

28.7.2020

kannustetaan peruskoulun tarkastuksissa, mutta nuorelle pyritään saamaan myös kahdenkeskinen aika lääkärin kanssa.

Lääkärin suorittama kliininen tutkimus sisältää kasvun ja kehityksen arvion, yleisvaikutelman havainnoinnin ja ryhdin tutkimuksen. Kliiniseen tutkimukseen kuuluvat sydämen ja keuhkojen kuuntelu, ihon, korvien ja nielun tutkiminen, kilpirauhasen ja kaulan imusolmukkeiden ja vatsan tunnustelu. Genitaalien tutkiminen osana puberteettiarviota on tarpeen iän mukaisesti.

Lääkäri keskustelee lapsen tai nuoren kanssa elämäntavoista, koulunkäynnistä, opiskelusta, harrastuksista, nuoren vahvuuksista ja huolenaiheista sekä ammatinvalintakysymyksistä. Mahdollisesta päihteiden kokeiluista ja seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista keskustellaan ainakin 8. luokan ja opiskeluterveydenhuollon käynneillä, tarvittaessa aikaisemminkin. Nuorison terveystodistus kirjoitetaan 8. luokalla ja tarvittaessa myös opiskeluterveydenhuollossa. Kutsuntaikäisille pojille tehdään kutsuntaennakkoterveystarkastus ja siihen liittyvä todistus opiskeluterveydenhuollon 2. vuosikurssin terveystarkastuksen yhteydessä.

Muille luokille järjestetään terveystarkastus terveydenhoitajan hoidon tarpeen arvioinnin perusteella. Tarkastuksista poisjääneille tarjotaan uutta aikaa ja pyritään selvittämään poisjäännin syy. Oppilas- tai opiskeluhuoltoryhmän kanssa tehtävä yhteistyö on tässä tärkeää. Kaikissa lääkärin tarkastuksissa lääkäri tekee jatkosuunnitelman ja arvioi lisätutkimusten tarpeen. Lääkäri tekee mahdolliset lähetteet tai ohjaukset perusterveydenhuollon erikoistyöntekijöille, kuten psykologille, toimintaterapeutille ja fysioterapeutille. Lähetteet erikoissairaanhoidon tekee lääkäri.

Opiskeluterveydenhuollossa lääkäri tapaa opiskelijan 1. tai 2. vuosikurssilla. Toisen asteen oppilaitoksessa opiskelevien lääkärintarkastuksessa selvitetään opiskelijan fyysinen ja psyykinen terveydentila, voimavarat ja mahdollinen tuen tarve. Terveystarkastuksessa huomioidaan terveystottumukset; yleinen vireystila, päihteiden käyttö ja seksuaaliterveys. Tarvittaessa opiskelija ohjataan lisätutkimuksiin tai jatkohoitoon. Lääkärintarkastusta ei tarvitse tehdä, jos lääkärintarkastus on tehty jo opiskelijavalinnan yhteydessä opiskelualan lainsäädännön tai erityispiirteiden vuoksi, ellei terveydenhoitajan terveystarkastuksessa ilmene uutta tarvetta.

Lääkärintarkastus tehdään ensimmäisenä opiskeluvuotena terveydenhoitajan arvion mukaan opiskelijoille, joilla on opiskelukykyyn, opiskeluaan tai tulevaan ammattiin vaikuttava pitkäaikaissairaus tai vamma tai jotka ovat aloittaneet opintonsa erityisopiskelijastatuksella sekä opiskelijoille, jotka joutuvat opiskeluaikanaan alttiiksi erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttaville töille. Lääkärintarkastusta suunniteltaessa tulee huomioida THL:n ohjeistuksen mukaisesti korkean riskin maista tulevat opiskelijat.

Ammattikorkeakoulussa opiskeleville varataan aika lääkärin vastaanotolle yhdessä lääkäriyksikön kanssa sovittujen kriteerien ja terveydenhoitajan tai psykiatrisen sairaanhoitajan arvion perusteella. Erityisesti otetaan huomioon opiskelijat, joilla on fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen terveyteen liittyviä riskitekijöitä huomioiden tuleva ammattiala ja opiskelukyky. Myös seksuaaliterveysasiat, suunnitelmat lähteä ulkomaiseen

28.7.2020

opiskelijavaihtoon. Ammattikorkeakoulujen opiskeluterveydenhuollon palvelujen siirtyvät 1.1.2021 alkaen YTHS:lle.

Lääkäri tekee terveydenhoitajan kanssa kutsuntojen ennakkoterveystarkastukset, jotka yhdistetään yleensä toisen opiskeluvuoden terveystarkastukseen. Kutsunanalaisille kirjoitetaan lääkärinlausunto terveydentilasta Puolustusvoimille kutsuntoja varten.

5 MUU KAUPUNGIN PALVELUISSA TEHTÄVÄ YHTEISTYÖ

5.1 Yhteistyö matalan kynnyksen palveluiden kanssa

Helsingissä on käynnistetty vuonna 2019 sekä **lasten, että nuorten matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden kehittäminen**. Äitiys- ja lastenneuvola sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut ovat olleet alusta asti mukana näiden palveluiden kehittämisessä.

Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut tekevät tiivistä yhteistyötä lapsiperheiden kotipalvelun ja sosiaaliohjauksen kanssa. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto taas tekevät yhteistyötä oppilas- ja opiskeluhuollon kautta etsivän nuorisotyön sekä nuorisoaseman kanssa. Nämä yhteistyön muodot tukevat asetuksen velvoitetta edistää lasten ja perheiden terveyttä ja hyvinvointia sekä tehostaa varhaista tukea siten, että korjaavien palveluiden tarve vähenee.

Lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalihuoltolain (20-21§) mukaista kotiin annettavaa tukea perheiden erilaisissa muuttuvissa elämäntilanteissa. Kotipalvelulla tarkoitetaan lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvien toimintojen ja tehtävien suorittamista tai niissä avustamista. Tarkoituksena on edistää perheen selviytymistä arjessa, lapsen hyvää kasvua ja kehitystä sekä tukea vanhemmuutta. Kotipalvelu tarjoaa konkreettista ja suunnitelmallista tukea sekä ohjausta ja neuvontaa perheen arkielämään, lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä kodinhoitoon liittyvissä asioissa. Kotipalvelua annetaan perheen alentuneen toimintakyvyn, perhetilanteen, rasittuneisuuden, sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella niille, jotka tarvitsevat apua suoriutuakseen 20 §:ssä tarkoitetuista tehtävistä ja toiminnoista (21§).

Lyhytaikaisessa palvelutarpeessa perhe voi valita kaupungin oman kotipalvelun ja palvelusetelillä järjestetyn yksityisen palveluntuottajan palvelun välillä. Palvelusetelin avulla kaupunki tukee lapsiperheitä yksityiseltä palveluntuottajalta hankitun kotipalvelun maksamisessa setelin arvoon asti. Osa asiakkaista ohjautuu kotipalveluun lastensuojelun sosiaalityöntekijän arvioinnin perusteella avohuollon tukitoimena.

Lapsiperheiden sosiaaliohjaus on tarkoitettu perheille, joilla on tuen tarvetta lasten kasvatuksessa (lasten univaikeudet, uhmaikä, rajojen asettaminen), arjen hallinnassa (päivärytmi, talouden hoitaminen), perhe tarvitsee tietoa palveluista ja/tai tukea palveluihin hakeutumisessa tai perheen tilanteessa on tapahtunut äkillinen muutos (vanhempien ero,

28.7.2020

perheenjäsenen fyysinen tai psyykkinen sairastuminen). Lapsiperheiden sosiaaliohjaukset työmuodot ovat perhekohtainen työ, neuvonta ja ohjaus, konsultointi ja ryhmätoiminta. Palvelu on maksutonta eikä siihen tarvita lähetettä.

Perhesosiaalityö on muutosta tukevaa työtä erityistä tukea tarvitsevan lapsen ja hänen perheensä kanssa. Työn tavoitteena on yhdessä perheen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa perheen omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta. Yhteistyötä tehdään perheen läheisten ja perhettä tukevien muiden tahojen kanssa. Toiminta-ajatuksena on lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen ja vanhemmuuden vahvistaminen. Palveluun tullaan lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin sosiaalityöntekijän tekemän arvioinnin kautta. Jokaiselle asiakkaana olevalle lapselle tehdään asiakassuunnitelma, johon määritellään ne palvelut, joilla asiakkaan tuen tarpeisiin pyritään vastaamaan. Em. palveluita voivat olla esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö, tukiperhe tai tukihenkilö.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa erityistä tukea tarvitsevan lapsesta on kyse silloin kun (sosiaalihuoltolaki 3 §, terveydenhuoltolaki 24 §)

- lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa hänen terveyttään ja kehitystään
- lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään tai
- lapsi on erityisen tuen tarpeessa, koska hänellä on vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemaansa sosiaali- ja terveystoimintaa kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön tai usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai syyn vuoksi.

Etsivä nuorisotyö tarjoaa tukea ja ohjausta 15–29 -vuotiaille nuorille. Etsivän nuorisotyön ensisijaisena tehtävänä on auttaa nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella. Nuori voi hakeutua etsivän nuorisotyön ohjaukseen itse. Myös huoltajat voivat ottaa yhteyttä etsivään nuorisotyöntekijään. Helsingissä etsivää nuorisotyötä tarjoavat Stadin etsivät, Ohjaamo, Nuorten tieto- ja neuvontapalvelu Kompassi, Helsingin seudun erilaiset oppijat, Sovinto, VAMOS sekä ruotsinkielistä palvelua tarjoava Ungdomsverkstaden Sveps.

Stadin etsivien tiimi vastaa kaikesta oppilaitosyhteistyöstä Helsingissä. Jokaisella Stadin ammattiopiston toimipaikalla on oma yhteysetsivä, joka on erityisesti opiskelijahuollon väen – opinto-ohjaajan, kuraattorin, psykologin – läheinen kumppani. Yhteysetsivälle voi soittaa tai laittaa viestiä ilman mitään kynnystä aina 1) opiskelijan keskeytys- tai erotilanteissa, 2) kun haluaisi keskustella etsivästä nuorisotyöstä ja/tai muista syrjäytymisvaarassa oleville nuorille tarkoitetuista palveluista tai 3) kun toivotaan etsivän läsnäoloa oppilaitoksen toiminnoissa (esim. hyvinvointiryhmät). Eronneiksi katsottavat opiskelijat ilmoitetaan aina enterhelsinki.fi -järjestelmään. Ilmoituksen vastaanottamista seuraavalla viikolla etsivät ottavat yhteyttä nuoreen.

Nuorisoasema tarjoaa matalalla kynnyksen vapaaehtoisia palveluita 13-23 -vuotiaille päihteillä, pelaamisella tai lievillä mielenterveyden häiriöillä oireileville nuorille ja heidän läheisilleen. Nuorisoasemalla työskentelee moniammatillinen tiimi, jossa on sosiaaliterapeutti, perheterapiakoulutettu työntekijä, sairaanhoitaja, lääkäri sekä ohjaaja. Tarkoituksena on tarjota psyykkisen voimien, elämäntilanteen ja palvelutarpeen arvioita, lyhytinterventioita, aktivointia ja tukemista nuoren omassa ympäristössä sekä konsultointiapu yhteistyökumppaneille. Keinoina on keskustelu, kotikäynnit, sosiaalisten

28.7.2020

tilanteiden harjoittelu, arkirytmien tukeminen, perhetapaamiset sekä monialainen työskentely. Nuorille laaditaan yksilöllinen avohoidon kuntoutussuunnitelma ja läheisille tarvittaessa omaa tukea.

5.3 Yhteistyö lastensuojelun kanssa

Terveydenhuollon palvelut tekevät Helsingissä tarvittaessa yhteistyötä myös lastensuojelun kanssa. Helsingin kaupungissa helpottaakseen ja selkeyttäkseen lastensuojelun kanssa tehtävää yhteistyötä on laadittu erillisiä yhteistyöohjeita. Tätä toimintaohjelmaa koskevista palveluista näitä on laadittu äitiys- ja lastenneuvolalle, sekä kouluterveydenhuollolle. Lisäksi on erillisiä tämän toimintaohjelmaa kannalta oleellisia ohjeita ennakkolisesta lastensuojeluilmoituksesta sekä lapsen pahoinpitelyn ja seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisestä.

Terveydenhuollon henkilöstön ja lastensuojelun yhteistyötä tehdään pääsääntöisesti kuten mitä tahansa yhteistyötä: asiakkaan suostumuksella ja niin, että asiakas tietää yhteistyön sisällöstä. Lastensuojelulaki määrää kuitenkin, että tästä pääsäännöstä joudutaan poikkeamaan esimerkiksi, mikäli huoli lapsesta on suurta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä voi myös lapsen edun vuoksi poiketa esimerkiksi lapsen tai huoltajan suostumuksesta. Helsingin sosiaali- ja terveystoimessa terveydenhuollon ammattihenkilöt voivat **konsultoida lastensuojelun työntekijää** helposti ja joustavasti alueellisissa lapsiperheiden palvelutarpeen arviointi ja tuki -yksiköissä. Voimassa olevat yhteystiedot ovat yhteistyökumppaneiden tiedossa. Helsingissä lapsiperheiden palvelutarpeen arviointi ja tuki -yksiköt myös ottavat vastaan ja käsittelevät lastensuojeluilmoitukset ja sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenottoopyynnöt sekä tekevät palvelutarpeen arviointia.

Terveydenhuollon ammattihenkilöt tekevät Helsingissä salassapitosäännösten estämättä **lastensuojeluilmoituksen** lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä (Lsl 25§). Helsingissä lastensuojeluilmoituksia voi tehdä kirjallisesti (sähköisesti tai postitse) tai suullisesti (soittamalla tai tulemalla fyysisesti paikalle). Pääsääntönä Helsingissä on, että lastensuojeluilmoituksesta ilmoitetaan ensin huoltajalle ja ikä- ja kehitystasosta riippuen myös lapselle. Poikkeuksena edellisestä ovat kiireelliset tilanteet ja esimerkiksi tilanteet, jossa lapsi on kieltänyt potilaslain mukaisesti hoitoa koskevien tietojen antamisen huoltajilleen.

Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuutta toteutetaan myös **sosiaalihuoltolain mukaisena yhteydenottona**. Tällöin lapsi tai hänen vanhempi pyytävät yhdessä terveydenhuollon ammattihenkilön kanssa tuen tarpeen arviota. **Ennakkolisesta lastensuojeluilmoituksesta** käytetään jos on perusteltu syy epäillä, että raskaana olevan äidin (äitiysneuvola-asiakas tai oppilas) syntynyt lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymän jälkeen.

Lastensuojeluilmoituksen tai yhteydenoton jälkeen aloitetaan **palvelutarpeen arviointi**. Palvelutarpeen arvioinnissa käytetään Helsingin sosiaali- ja terveystoimialalla yhdenmukaista arviointimallia, jonka avulla arvioidaan yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa heidän tarvitsemaansa tukea ja apua, sekä palveluiden tarvetta (Linkki: **Lapsen ja**

28.7.2020

vanhempien tuen tarpeen arviointimalli). Arvioinnin aikana käsitellään perheen kanssa lapsen ja vanhempien arkea, ihmissuhteita, huolia, vahvuuksia ja voimavaroja. Arvioinnin laajuus vaihtelee tarpeen mukaisesti puhelinkeskustelusta useisiin tapaamiseen.

Tavoitteena, että palvelutarpeen arvioinnin työpari tulisi siitä palvelusta (esimerkiksi neuvolan terveydenhoitaja tai kouluterveydenhoitaja), joka on ollut tekemässä yhteydenottopyyntöä / lastensuojeluilmoitusta. Tällä pyritään vastaamaan laajalla osaamisella lasten ja perheiden tuen tarpeeseen. Lapsiperheiden palvelutarpeen arviointitiimit ovat myös sellaisenaan moniammatillisia (sosiaalityöntekijä, psykiatrinen sairaanhoitaja, psykologi, sosiaaliohjaaja). Palvelutarpeen arvioinnin vastuutyöntekijä on aina sosiaalityöntekijä, mikäli lapsi on erityisen tuen tarpeessa tai arvioidaan lastensuojelun tarvetta. Palvelutarpeen arvioinnin aikana lapsi ei ole lastensuojelun asiakkaana, mutta Lapsiperheiden palvelutarpeen arviointi ja tuki -yksiköt ovat organisatorisesti Helsingissä lastensuojelun alaisuudessa.

Palvelutarpeen arviointi päättyy kirjallisen yhteenvedon laatimiseen, joka sisältää arvion tarvitseeko lapsi tai perhe lisää tukea / apua / palveluita vai riittävätkö esimerkiksi olemassaolevat palvelut. Jos lapsiperheelle aloitetaan sosiaalihuollon tai lastensuojelun palveluita, tulee lapselle määritellä omatyöntekijä. Mikäli lapsi on **sosiaalihuoltolain mukaisessa erityisen tuen tai lastensuojelun tarpeessa** omatyöntekijä on sosiaalityöntekijä. Muiden osalta omatyöntekijä tulee muista palveluista.

Lastensuojelun on tarvittaessa järjestettävä lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuvia **avohuollon tukitoimia**, jotka on kirjattu lapsen asiakassuunnitelmaan. Avohuollon järjestämisessä toimitaan yhteistyössä perheen ja lasta ja nuorta kohtaavien yhteistyötahojen kanssa, mm. terveydenhuollon ammattihenkilöstön kanssa. Lastensuojelulaki velvoittaa erityisesti terveydenhuoltoa eräissä kohdissa. Terveyskeskuksen ja sairaanhoitopiirin on annettava lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa asiantuntija-apua ja tarvittaessa järjestettävä lapsen tutkimus ja hoito- ja terapiapalveluja lapselle (Lsl 15§). Ensisijainen vastuu lapsen hoidosta ja huolenpidosta silloin, kun on kysymys avohuollossa järjestettävästä mielenterveyshoidosta, on terveydenhuollon viranomaisilla. Jos lapsi on otettu huostaan ja sijoitettu sijaishuoltoon joko perhehoitoon tai laitoshuoltoon, hänen terveydentilansa on tutkittava, ellei sitä ole ollut mahdollista tutkia aikaisemmin tai muusta syystä ei ole käytettävissä riittäviä tietoja lapsen hoidon järjestämiseksi sijaishuollon aikana.

7 ASIAKASOSALLISUUS

Helsingissä toimialat noudattavat kaupunkiyhteistä osallisuus- ja vuorovaikutusmallia, jonka keskeiset periaatteet ovat yksilöiden ja yhteisöjen osaamisen ja asiantuntijuuden hyödyntäminen, omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen sekä yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien luominen. Sosiaali- ja terveystoimialalla on oma osallisuussuunnitelma, jossa mallin periaatteet on tuotu konkreettiselle tasolle. Osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelmaa arvioidaan kaksi kertaa vuodessa, ja asiakkaat ovat mukana arvioinnissa.

Hyvä palautteenhallinta on toimialalla tärkeää. Sosiaali- ja terveystoimi on mukana

28.7.2020

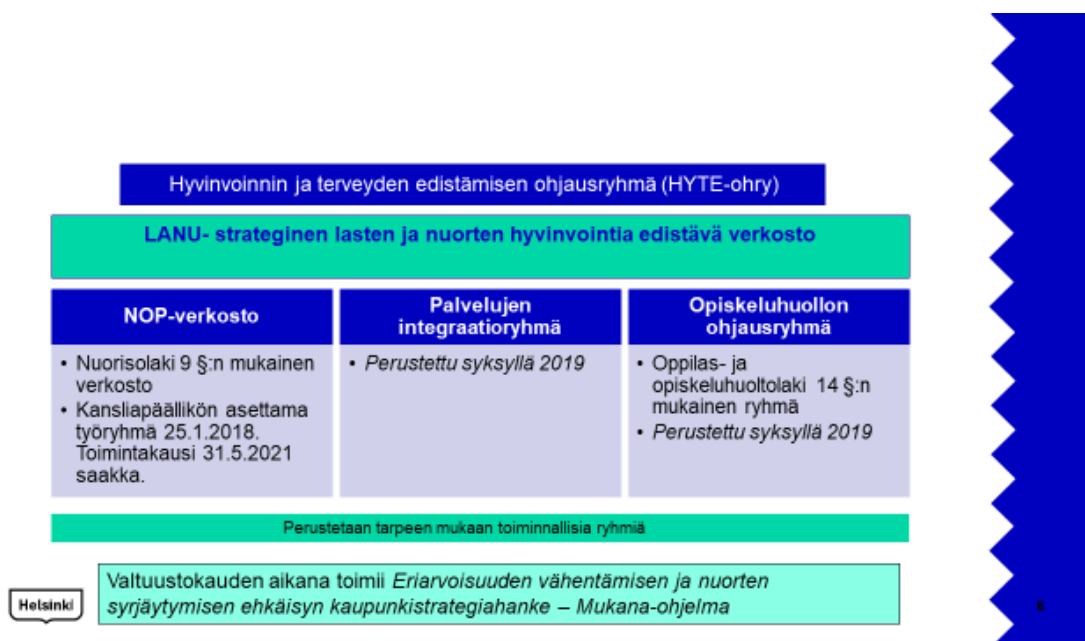
kaupunkiyhteisessä palautejärjestelmässä. Kaupungilla on palvelulupaus, jonka mukaisesti palautteisiin vastataan 5 työpäivän sisällä. Saadusta palautteista tehdään 4 kertaa vuodessa kooste, joka julkaistaan kuntalaisille internet-sivuilla. Sosiaali- ja terveystoimissa asiakaspalaute otetaan toiminnan ja palvelujen jatkuvan kehittämisen pohjaksi ja vuorovaikutteisia osallistumiskanavia kehitetään suunnitelmallisesti.

Helsingin kaupunkistrategia edellyttää, että palveluissa otetaan käyttöön entistä useammin jokin vuorovaikutteinen osallistumismenetelmä. Sosiaali- ja terveystoimialalla on enenevässä määrin mukana kokemusasiantuntijoita, erityisesti lastensuojelun palveluissa. Lapsille ja nuorille on myös tukihenkilötoimintaa. Kouluterveydenhuollossa kootaan palautteita myös tablettimuotisilla laitteilla. Saatujen tulosten mukaisesti 90 % vastanneista on ollut tyytyväisiä ystävälliseen ja ammattitaitoiseen henkilökuntaan ja nuoret ovat kokeneet tullessa kuulluiksi.

Toimialalla tehdään säännöllistä yhteistyötä Helsingin nuorisoneuvoston kanssa. Nuorisoneuvoston jäsenistä osa on ryhtynyt ns. sote-nimikoiksi ja heitä tavataan säännöllisesti. Lisäksi nuoret pääsevät tutustumaan kiinnostuksen mukaisiin palveluihin. Tiedon saanti palveluista ja prosesseista onkin nuorille tärkeää, sillä he osallistuvat myös päätöksentekoon Sosiaali- ja terveyslautakunnan kokouksissa.

8 MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖN RAKENTEET

Valtuustokaudelle 2017-2021 on perustettu uusi lasten ja nuorten verkostokokonaisuus. Siihen kuuluvat strateginen lasten ja nuorten verkosto (LANU), integraatiotyöryhmä sekä opiskeluhoollon ohjausryhmä. Jo olemassa oleva NOP-verkosto jatkaa toimintaansa osana tätä isompaa verkostoa.

28.7.2020

Kuva 3. Lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä edistävät verkostot ja työryhmät

Verkostokokonaisuuden avulla pyritään siihen, että lasten ja nuorten palveluja johdetaan ja kehitetään yhteistyöllä eri toimialojen välillä sekä siihen, että riittävän ajoissa havaitaan mahdollisia puutteita palvelujärjestelmässä. Eri palvelujen yhteensovittaminen ja korkea laatu tuovat uudenlaisen systeemisen muutoksen ja ajattelutavan lasten ja nuorten laajaan palvelukokonaisuuden kenttään. Lasten ja nuorten verkostokokonaisuus toimii tiiviissä yhteistyössä kaupungin liikkumishjelman sekä Mukana-ohjelman kanssa.

<http://helmi.hel.fi/Uutiset/Sivut/Lasten-ja-nuorten-hyvinvoinnin-verkostoja-vahvistetaan.aspx>

HYTE-teemaverkosto

Kuva 4. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen verkostot Helsingissä

9 ARVIOINTI JA SEURANTA

Helsingin kaupungin strategiaohjelman seuranta ja arviointia toteutetaan mm. seuraavien lapsia ja nuoria koskevin strategiamittarein, joiden pohjalta valtuustolle raportoidaan valtuustokausittain strategisten tavoitteiden täyttymisestä:

28.7.2020

Nuorille tilaa kuulua ja loistaa

- Toiselle asteelle peruskoulusta siirtyneiden osuus
- Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrä
- Lastensuojelun pitkäaikainen asiakkuus ja kodin ulkopuoliset sijoitukset

Maahanmuuttajat aktiivisia kaupunkilaisia

- Peruskoulun ja toisen asteen päättäneet maahanmuuttajataustaiset

Helsingiläisten liikunta lisääntyy sekä hyvinvointi ja terveys paranevat

- Liikuntaa harrastavien lasten ja nuorten määrä
- Tupakoivien ja päihteitä käyttävien nuorten määrä
- Ylipainoisten lasten ja nuorten määrä

Osaavien ihmisten kaupunki

- Syrjäytyneiden nuorten osuus
- Toisen asteen koulutukseen hakeutuneiden maahanmuuttajanuorten osuus kaikista maahanmuuttajanuorista

Terveydenhuollon palvelujen osalta terveydenhuoltolain 8 § mukaan terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua. Tämä edellyttää toimivaa omavalvontaa tarkoittaen toimintamallia, jossa on sekä ohjaus-, seuranta- että valvontajärjestelmä. Asetuksen 338/2011 mukaan omavalvonnassa tulee mm. huomioida, että toiminta on suunnitelmallista ja moniammatillisesti toteutettua, ehkäisevät palvelut ja määräaikaisten terveystarkastukset on järjestetty määrällisesti ja sisällöllisesti asetuksen mukaisina väestön tarpeet huomioiden. Lisäksi lasten, nuorten ja perheiden tuen tarpeiden tunnistaminen tulee olla huomioitu ja ohjeistettu sekä tarvittava tuki järjestetty viivytyksettä ja moniammatillisesti. Neuvolatoiminnassa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on laadittu omavalvontaohjelmat asetuksen toteutumisen varmistamiseksi.

Helsingissä asetuksen 338/2011 mukaisen toiminnan seuranta on säännöllistä. Jaosten johto seuraa toiminnan suoritteita kuukausiraportoinnin pohjalta ja osastojen johtoryhmät neljännesvuosittain. Toimialan strategisista tavoitteista raportoidaan sosiaali- ja terveyslautakunnalle vuosittain laaturaportilla. Kaupungin strategisten tavoitteiden toteutumasta raportoidaan vähintään kerran valtuustokaudessa.

Asetukseen 338/2011 liittyvät sosiaali- ja terveystoimialan strategiset toimintamittarit vuosille 2017-2021 ovat:

- Alkoholin riskikäyttäjät raskausaikana
- Päivittäin tupakoivat peruskoulun 9 lk:lla sekä lukion ja ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. lk:lla
- Ylipainoisten määrä (bmi>25) = äidin paino lapsen ollessa 1-vuotias
- Laajojen terveystarkastusten peittävyys neuvolatoiminnassa
- Laajojen terveystarkastusten peittävyys kouluterveydenhuollossa
- Kotikäyntien määrä äitiys- ja lastenneuvoloissa

28.7.2020

Toimintaohjelma neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle kuvaa tämän hetkistä palvelujärjestelmää ja moniammatillisen yhteistyön muotoja ja rakennetta. Toimintaa kehitetään jatkuvasti seurantatietojen ja saadun asiakaspalautteen perusteella.

Tällä hetkellä tiedossa olevia, keskeisiä tulevaisuuden kehittämishaasteita ovat:

- Lasten ja nuorten erityisen tuen tarpeen selvittämiseen liittyvän osaamisen ja työkalujen kehittäminen
- Moniammatillisen yhteisen työn käytäntöjen kehittäminen
- Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden vahvistaminen asiakaspalveluprosesseissa sekä vaikuttamisjärjestelmän kautta
- Maahanmuuttajataustaisten lasten, nuorten ja perheiden erityistarpeiden huomioon ottaminen
- Sähköisen tiedottamisen, asiointin ja palveluiden kehittäminen
- Perhekeskustoiminnan laajentaminen kaupunkitasolla

28.7.2020

LÄHTEET

Asetus (338/2011) neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Internet-sivuilla:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>

Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021.

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-talous/kaupunkistrategia/>

Helsingin tila ja kehitys 2016. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki 2016.

<http://tilajakehitys.hel.fi/>

Kouluterveyskysely 2019 tulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely-2019>

Lastensuojelulaki (2007/417) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

STM (2009): Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:20, Helsinki.

Terveidenhuoltolaki (1326/2010).

Internet-sivuilla:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Valvira (2012): Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto. Valtakunnallinen valvontaohjelma 2012 - 2014. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) Valvontaohjelmia 1:2012, Helsinki.

http://www.valvira.fi/files/tiedostot/n/e/Neuvolatoiminta_valvontaohjelma.pdf

https://www.valvira.fi/documents/14444/22511/Raportti_71_2012_Neuvolatoiminta_koulu_ja_opiskeluterveydenhuolto_kyselyn_tulokset.pdf

Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan. Opas 29. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere 2013.

28.7.2020

LIITTEET

Liite 1 Asetuksen 338/2011 mukaiset vastuutahot

Sosiaali- ja terveystoimialan neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa sekä ehkäisevää suun terveydenhuoltoa koskevat palvelukokonaisuuden johtajat- ja palvelujen johtajat 31.12.2019

SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMIALA	Toimialajohtaja Juha Jolkkonen
Palvelukokonaisuus	
PERHE- JA SOSIAALIPALVELUT	Perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja Maarit Sulavuori
Palvelu	
Lapsiperheiden hyvinvointi ja terveys	Perhepalvelujen johtaja Hanna Viitala
Nuorten palvelut ja aikuissosiaalityö	Nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön johtaja Leena Luhtasela
Palvelukokonaisuus	
TERVEYS- JA PÄIHDEPALVELUT	Terveys- ja päihdepalvelujen johtaja Leena Turpeinen
Palvelu	
Terveysasemat ja sisätautien poliklinikka	Terveysasemien johtajalääkäri Timo Lukkarinen
Suun terveydenhuolto	Johtajahammaslääkäri Sinikka Varsio